

Nový trestní zákoník – otázky sk. A (od období jaro 2009)

Vážené kolegyně a kolegové, v následujícím textu jsou poznámky k otázkám sk. A, které byly vesměs dotčeny relativně novou právní úpravou. Pokud budete studovat z dostupné literatury, následující pasáže jsou změněny.

Změny trestního zákona

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb. s účinností od 1. 1. 2010, podepsaný prezidentem republiky dne 27. 1. 2009.

Obecně se v novém zákoníku zpřisňují tresty, doplňují se definice a zavádějí se některé nové skutkové podstaty. Nicméně většina dosavadních trestných činů (kromě výše trestu) zůstává v platnosti nebo jsou jen nepatrně upraveny.

Trestné činy jsou oproti předcházející úpravě jinak uspořádány, obecně od nejtěžšího po nejméně závažný.

Následují změny v otázkách, které jsou předmětem zkoušky.

K otázce č. 1: Trestní řád a trestní zákon (charakteristika), pojmy trestný čin, přečin a zločin.

Nová definice – trestné činy se dělí na tzv. přečiny a zločiny.

Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny;

K otázce 7: Úmyslný trestný čin (§ 15 tr. z.) a trestný čin z nedbalosti (§ 16 tr. z.).

Zavinění zůstává stejné, pouze je nově a navíc definována tzv. *hrubá nedbalost*, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.

K otázce č. 9: Ublížení na zdraví a těžká újma na zdraví - definice a taxativně vyjmenovat (§ 122 tr. z.).

Nově se zavádí definice *ublížení na zdraví*, ale ve shodě s ustálenou judikaturou:

(1) Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.

Definice *těžké újmy na zdraví* zůstává v platnosti, pouze formálně delší dobu trvající porucha zdraví je nově pod písmenem i) a nikoliv ch)

Pozor! Trestné činy, při kterých je pachatelem způsobena úmyslně nebo z nedbalosti těžká újma na zdraví (§ 145, § 147 tr. zák.), se nově ve svém nadpisu označují „Těžké ublížení na zdraví a Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti“.

K otázce č. 19: Návyková látka (§ 130 tr. z.), nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 283 tr. z.), přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284 tr. z.), nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku (§ 285 tr. z.), výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu (§ 286 tr. z.), šíření toxikomanie (§ 287 a tr. z.)

Návyková látka: návykovou látkou se rozumí alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobivé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.

Konkrétní seznam jednotlivých látek je obsažen v nařízení vlády.

Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy: Kdo neoprávněně vyrobí, doveze, vyveze, proveze, nabídne, zprostředkuje, prodá nebo jinak jinému opatří nebo pro jiného přechovává omamnou nebo psychotropní látku, přípravek obsahující omamnou nebo psychotropní látku, prekursor nebo jed, bude potrestán odnětím svobody na jeden rok ... až 12 let dle závažnosti konkrétního činu (např. přísněji trestané spáchání v rámci mezinárodní organizované skupiny, při způsobení smrti atd. atd.)

Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu: Trestné je neoprávněně přechovávat návykovou látku v množství větším než malém (zpravidla zhruba jedna dávka).

Nově je ale **mírněji trestané** přechovávání konopí, pryskyřice z konopí nebo psychotropní látky obsahující jakýkoli tetrahydrokanabinol, izomer nebo jeho stereochemickou variantu (THC).

Nedovolené pěstování rostlin obsahujících omamnou nebo psychotropní látku: nový trestný čin, který trestá toho, kdo pěstuje **pro vlastní potřebu** v množství větším než malém:

a) rostlinu konopí (zákl. sazba až 6 měsíců)

b) psychoaktivní houbu (zákl. sazba až 1 rok)

Při pěstování pro vlastní potřebu ve větším či značeném rozsahu se trest zpřísňuje.

Nově tedy pěstování konopí pro vlastní potřebu v malém množství není trestným činem!

Výroba a držení předmětu k nedovolené výrobě omamné a psychotropní látky a jedu:

Je trestné vyrábět, sobě nebo jinému opatřovat anebo přechovávat prekursor nebo jiný předmět určený k nedovolené výrobě drog, tj. např. ephedrin k vaření pervitinu apod.

Šíření toxikomanie: je trestné jiného svádět ke zneužívání jiné návykové látky než alkoholu nebo ho v tom podporovat.

K otázce č. 21: Neposkytnutí pomoci (§ 150 + 151 tr. z.)

Zde skutková podstata zůstává stejná, mění se pouze sankce (místo 1, 2 a 3 let) na dva roky, tři roky a 5 let.

K otázce č. 22: Vražda (§ 140 tr. z.), zabití (§ 141 tr. z.), vražda novorozence dítěte matkou (§ 142 tr. z.)

Vražda: základní sazba u toho, kdo jiného úmyslně usmrtí, se zvyšuje na 10 až 18 let (tzv. vražda prostá).

Nově (odst. 2) se trestá v sazbě 12 – 20 let ten, kdo jiného úmyslně usmrtí *s rozmyslem nebo po předchozím uvážení*. (tzv. vražda kvalifikovaná).

Původní odst. 2 je nyní odstavcem 3, trestem je 15 – 20 let nebo výjimečný trest (20-30 let nebo doživotí) a kromě původních kvalifikovaných skutkových podstat (více osob, opakovaně, na dítěti atd.) je nově uvedena vražda na svědkovi, znalci či tlumočnickovi a na zdravotnickém pracovníkovi při plnění jejich povinností.

Zabití: zcela nový trestný čin, jedná se o tzv. privilegovanou skutkovou podstatu u pachatelů, kteří jiného úmyslně usmrtí v silném rozrušení, strachu, úleku nebo zmatku anebo v důsledku předchozího zavrženého jednání poškozeného. Sazba je 3 až 8 let, nicméně zpřísňuje se u více obětí, vůči těhotné ženě a vůči dítěti mladšímu 15 let.

Jedná se o „vyprovokovanou vraždu“, kdy oběť svým jednáním přispěla ke spáchání tohoto činu. V každém případě se jedná o trestný čin úmyslný!

Vražda novorozence dítěte matkou: zůstává stejná. Důležitý je pojem *při porodu nebo hned po něm!* Hned po porodu se rozumí doba, po kterou rodička zůstává rozrušená. Pokud např. ošetří pupečník novorozence, umyje ho, nakojí nebo po porodu usne, nepovažuje se již za rozrušenou a vražda spáchaná po této době je již klasickou vraždou dle § 140 odst. 3!

K otázce č. 23: Usmrcení z nedbalosti (§ 143 tr. z.)

Usmrcení z nedbalosti: nový trestný čin. Nahrazuje dřívější nedbalostní způsobení ublížení na zdraví či zejména způsobení těžké újmy na zdraví s následkem smrti.

Nejnižší sazba je do tří let, nejvyšší tři až deset let, dle způsobu provedení.

Řidičů, kteří někoho usmrtí při dopravní nehodě, ale i lékařů, kteří zavíní z nedbalosti smrt pacienta postupem „non lege artis“ (tzn. poruší důležitou povinnost vyplývající z povolání, postavení nebo funkce dle zákona) se týká odst. 2: se sazbou 1 rok až 6 let (je to tedy více než dříve, kdy hrozilo 6 měsíců až 5 let).

K otázce č. 24: Nedovolené přerušování těhotenství (§§ 159 - 163 tr. z.).

Již tak prakticky obsolentní původní tři paragrafy zákonodárce rozšiřuje na pět (!) (pravděpodobně z politických důvodů). Je zde spousta skutkových podstat a více stupňů trestů, nicméně zjednodušeně:

- je trestné uměle přerušit těhotenství ženě bez jejího souhlasu (nová skutková podstata)
- je trestné uměle přerušit těhotenství ženě s jejím souhlasem, ale jinak než podle zákonných předpisů
- je trestné pomáhat ženě k přerušování těhotenství jinak než podle zákonných předpisů
- je trestné svádět ženu k přerušování těhotenství jinak než podle zákonných předpisů
- sama těhotná žena není nikdy trestná ani jako návodce a pomocník (tj. jak to bylo)

V praxi tedy zůstává, že za tyto trestné činy mohou být nadále stíháni především lékaři, kteří potrat provedou v rozporu se zákonem (po lhůtě apod.), resp. nově lékaři, kteří nebudou mít správně zadokumentovaný souhlas se zákrokem (což si ovšem v praxi nedovedu představit).

K otázce č. 26: Znásilnění (§ 185 tr. z.), sexuální nátlak (§ 186 tr. z.), pohlavní zneužívání (§ 187 tr. z.)

Výrazné rozšíření a změny oproti dosavadnímu stavu, nově zaveden trestný čin sexuální nátlak.

Výkladové pojmy:

Pohlavní styk: jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby (stejného nebo jiného pohlaví). Patří sem tedy úplně vše za podmínky přímého kontaktu s tělem oběti.

Soulož: penetrace penisu do pochvy (soulož tedy může být pouze mezi mužem a ženou)

Pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží: orální styk, anální styk, zasouvání předmětů do pochvy či konečníku

Jiný způsob pohlavního zneužití: osahávání prsou bez oděvu, ohmatávání genitálií apod.

Znásilnění:

1) donucení jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo zneužitím bezbrannosti **k pohlavnímu styku**. Např. muž ohmatává násilím ženě prsa a pohlavní orgány (nic víc). Sazba je 6 měsíců až 5 let.

2) pachatelé hrozí 2 až 10 let, pokud spáchá čin uvedený v odst. 1 se zbraní, na dítěti nebo *souloží či pohlavním stykem srovnatelným se souloží*. Tento odstavec je vlastně dosavadní znásilnění (původně 2 až 8 let).

3,4) přísnější tresty u horším způsobem spáchaného skutku (způsobení těžké újmy, smrti apod.)

Sexuální nátlak:

1) Kdo jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta nebo zákazem činnosti.

Tzn. v prvním odstavci je postihováno **násilné** chování, ale bez přímého tělesného kontaktu s obětí. (Pokud by tu byl přímý kontakt, bylo by to již nově znásilnění).

2) Stejně jako v odst. 1 bude potrestán kdo přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování zneužívaje jeho závislosti, jeho bezbrannosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Tzn. v druhém odstavci je postihováno sice **nenásilné** chování, které může být kontaktní i nekontaktní, ale musí zde být **zneužívání závislosti**. Doposud bylo takovéto kontaktní chování trestné pouze u osob mladších 18 let nebo svěřených doзору.

Pohlavní zneužívání: zůstává stejné jako doposud, navrhované snížení věkové hranice na 14 let bylo navráceno zpět na 15 let ještě před účinností nového trestního zákoníku.

Již dříve přijaté změny trestního řádu

- **§ 105 Přibrání znalce**
- Je-li k objasnění skutečnosti důležité pro tr. řízení třeba odborných znalostí, vyžádá orgán činný v tr. řízení **odborné vyjádření**. Není-li pro složitost posuzované otázky takový postup postačující, přibere se znalec k podání **znaleckého posudku**.
- Lze vznést námitky proti odbornému zaměření znalce nebo proti formulaci otázek, případně proti osobě znalce.

- Jestliže jde o objasnění skutečnosti zvláště důležité, je třeba přibrat znalce dva. Dva znalce je třeba přibrat vždy, jde-li o **prohlídku a pitvu mrtvoly**. V tomto případě nesmí být přibrán jako znalec ten lékař, který zemřelého ošetřoval pro nemoc předcházející smrti.

V jednoduchých případech se vyžaduje odborné vyjádření (např. v lékařství od ošetřujícího lékaře). Ve složitějších případech pak znalecký posudek.

Po tzv. velké novele trestního řádu z roku 2001 se při vyšetření duševního stavu obviněného přibírá pouze **jeden znalec psychiatr!!!**

K pojmu znalec:

Dle zákona o znalcích a tlumočnících č. 36/1967 je znalec osoba – odborník jmenovaná ministrem spravedlnosti nebo z jeho pověření předsedou krajského soudu. Samozřejmě, že znalec může být z různého oboru (technika, ekonomika apod.). Znalci – lékaři jsou jmenováni pro základní obor zdravotnictví, odvětví např. chirurgie, gynekologie, soudní lékařství, psychiatrie apod. Kromě obecných požadavků na bezúhonnost, praxi apod. je u lékařů pro jmenování znalcem vyžadováno dokončené specializační vzdělání, tj. atestace z oboru (dříve byla nutná II. atestace).

- **§ 114 Prohlídka těla a jiné podobné úkony**
- (1) Prohlídce těla je povinen se podrobit každý, je-li nezbytně třeba zjistit, zda jsou na jeho těle stopy nebo následky trestného činu. Není-li prohlídka těla prováděna lékařem, může ji provést jen osoba téhož pohlaví.
- (2) Je-li k důkazu třeba provést zkoušku krve nebo jiný obdobný úkon, je osoba, o kterou jde, povinna strpět, aby jí lékař nebo odborný zdravotnický pracovník odebral krev nebo u ní provedl jiný potřebný úkon, není-li spojen s nebezpečím pro její zdraví. **Odběr biologického materiálu, který není spojen se zásahem do tělesné integrity osob, již se takový úkon týká, může provést i tato osoba nebo s jejím souhlasem orgán činný v trestním řízení. Na požádání orgánu činné v trestním řízení může tento odběr i bez souhlasu podezřelého nebo obviněného provést lékař nebo odborný zdravotnický pracovník**
- (3) Je-li k důkazu třeba zjistit totožnost osoby, která se zdržovala na místě činu, je osoba, o kterou jde, povinna strpět úkony potřebné pro takové zjištění.
- (4) Nelze-li úkon podle odstavců 1 až 3 pro odpor podezřelého nebo obviněného provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný podobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je orgán činný v trestním řízení oprávněn po předchozím marné výzvě tento odpor překonat, policejní orgán potřebuje k překonání odporu podezřelého předchozí souhlas státního zástupce. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu
- (5) O povinnosti podle předchozích odstavců je třeba onu osobu poučit s upozorněním na následky nevyhovění (§66), podezřelý nebo obviněný se poučí také o možnosti postupu podle odstavce 4

Nově je tedy možno v rámci prohlídky těla provést odběr biologického materiálu bez souhlasu osoby a za překonání jejího odporu!

Musí být ale splněny následující podmínky:

- odběr nezasahuje do tělesné integrity (**nikdy ne krev!**), tj. zejména se bude jednat o odběr DNA pomocí bukalního stěru
- jedná se o podezřelého nebo obviněného

- odběr provádí lékař
- u podezřelého souhlas státního zástupce
- osoba je řádně poučena
- způsob překonání odporu je přiměřený intenzitě odporu